

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Решетілова Георгія Олександровича на тему:

«Розвиток циркулярної економіки регіону», представлену на здобуття

ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – Економіка

(галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки)

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами, планами і темами

Сучасний розвиток світової економіки характеризується процесом глобалізації, яка впливає на економічне життя кожної країни, дедалі більш гостро постає проблема ресурсного забезпечення та оптимізації господарської діяльності на регіональному рівні. Впровадження циркулярної економіки потребує проведення низки системних заходів та впровадження на регіональному рівні управління нових моделей ведення бізнесу, зміни споживчого ставлення та ухвалення відповідних рішень щодо використання відходів у якості ресурсів.

На регіональному рівні, передусім виявляється потреба у значних зусиллях як від окремих суб'єктів господарювання, підприємництва, так і державних органів управління. Саме циркулярна економіка спрямована на внесення змін у виробничі процеси з метою мінімізації обсягів використання ресурсів та утворення відходів, вторинна переробка, повторне використання результатів праці, після проведення модернізації, мінімізація негативного людського впливу на довкілля. Формування нової циркулярної моделі економіки сприятиме розвитку та реалізації інноваційного потенціалу суб'єктів економічних відносин та переходу до нового етапу розвитку економіки, що визначає своєчасність та актуальність дослідження Решетілова Георгія Олександровича.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Миколаївського національного аграрного університету Міністерства освіти і науки України, в рамках виконання наукових тем: «Розвиток страхової екосистеми України в умовах структурних трансформацій» (номер державної реєстрації 0121U109253) (автором сформовані напрями запровадження

МІКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВХІД № 626 16.05.2023

запровадження екологічного страхування у системі розвитку циркулярної економіки); «Формування потенціалу місцевого розвитку територіальних громад» (номер державної реєстрації 0121U114744) (у межах якої автором розроблена система управління розвитком циркулярної економіки територіальних громад).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертації, їх достовірність і новизна

Оцінка обґрунтованості та достовірності результатів, висновків та рекомендацій дисертації сформована на підставі аналізу теоретичного базису дослідження, використання наукових методів, інформаційної основи та міри апробації результатів дисертаційної роботи. Методологічною і теоретичною основою дисертаційної роботи є наукові положення фундаментальних і прикладних досліджень у галузі економічної теорії, економіки, стратегічного управління, планування, праці вітчизняних і зарубіжних учених різних галузей економічної науки, в яких наведені фундаментальні теорії розвитку циркулярної економіки регіонів. Теоретичний базис дисертації відповідає меті та темі дослідження.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: метод теоретичного узагальнення і порівняння – для визначення сутності понять циркулярної економіки; монографічний – для вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду розвитку циркулярної економіки; історичний – для дослідження ретроспективи розвитку циркулярної економіки; герменевтичний – для дослідження правових аспектів регулювання розвитку циркулярної економіки регіонів; порівняльний і графічний – для вивчення динаміки і структурних змін розвитку циркулярної економіки регіонів, її складових та індикаторів; системного аналізу – для оцінювання характеру впливу сукупності мікро- та макроекономічних методів, важелів та інструментів на розвиток циркулярної економіки регіону; аналізу і синтезу – для окреслення пріоритетних стратегічних напрямів розвитку циркулярної економіки регіонів, метод ранжирування – для визначення рейтингу регіонів за досліджуваними ознаками. Інформаційну базу дослідження становили: законодавчі та

нормативні акти України; наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених; аналітичні огляди; інформаційні ресурси комп'ютерної мережі Інтернет.

Достовірність результатів дослідження підтверджується їх апробацією за результатами виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практических конференціях та прийняттям їх до впровадження в практичній діяльності підприємств, використанням Департаментом агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації при формуванні стратегії регіональної політики у сфері сільського господарства.

Отже, теоретичний базис дисертаційної роботи Решетілова Г.О., інструментарій дослідження, інформаційна база та міра апробації результатів дисертаційної роботи виступають аргументами на користь достовірності та обґрунтованості представлених у ній результатів.

У дисертації розкрито генезис поняття «циркулярна економіка» та її імплементацію залежно від рівня функціонування економічної системи (С. 23-34); обґрунтовано складові компоненти циркулярної економіки (С.34-42); визначено та сформовано систему індикаторів циркулярної економіки регіону (С.43-58).

Важливою складовою дослідження є проведення аналізу стану та визначення тенденцій розвитку циркулярної економіки регіонів України (С.61-96), де автором розкрито економіко-екологічний аспект розвитку регіонів України; здійснено аналіз індикаторів циркулярної економіки регіону та визначено вплив циркулярної економіки на формування соціально-економічної безпеки регіону.

Розробку стратегічних орієнтирів розвитку циркулярної економіки регіону здійснено з урахуванням європейських практик формування циркулярних бізнес-моделей та перспектив їх впровадження в регіонах України (С.99-116); визначено основні складові формування системи управління розвитком циркулярної економіки та запровадження екологічного страхування (С.116-134).

Дисертаційна робота Решетілова Г.О. містить сукупність результатів, що мають наукову новизну. Основні наукові досягнення автора конкретизовані у наступних елементах новизни:

1. Автором обґрунтовано системний підхід реалізації моделі 3-V (value - цінність, venture-ризик, velocity-швидкість), яка характеризує соціальну інклузивність, як компоненту циркулярної економіки, що дає можливість реагувати на потреби різних верств населення незалежно від їх фізичних, фізіологічних та інших особливостей, забезпечити сталій розвиток регіонів.
2. У роботі удосконалено обґрунтування змісту дефініції «циркулярна економіка» (спосіб економічного розвитку, де цінність продуктів, матеріалів і ресурсів зберігається якомога довше, а відходи значно зменшуються або виключаються).
3. Сформовано систему індикаторів циркулярної економіки з урахуванням системного погляду та впливу на них внутрішніх і зовнішніх чинників. Обґрунтовано доцільність використання підприємствами регіону різних індикаторів для кожного етапу діяльності: видобуток сировини; виробництво; розподіл; використання; переробка; вторинна переробка; звалище або спалювання, або на основі кожного етапу життєвого циклу: попереднє виробництво; виробництво; використання; і після використання.
4. У дисертації розвинуто науково-методичні підходи щодо державного впливу на формування та функціонування моделі циркулярної економіки. Доведено, що найбільш результативним є переважання в державній політиці первого методу, та ситуативне використання другого.
5. Обґрунтовано концептуальні засади формування системи управління розвитку циркулярної економіки, основними складовими якої є: створення регіонального освітнього хабу при Миколаївському національному аграрному університеті; здійснення картування відходів; створення «Зеленої ради» в органах місцевого самоврядування; розробка Стратегії зеленої відбудови територій відновлення на засадах субсидіарності та з урахуванням Європейського зеленого курсу;
6. Автором розроблено пропозиції щодо впровадження екологічного страхування в Україні в системі розвитку циркулярної економіки з

можливістю варіативності управлінських та економічних рішень. Окреслено переваги впровадження екологічного страхування, зокрема в частині державного, бізнесового та споживчого механізмів, що буде враховувати реалізацію інтересів всіх груп стейкхолдерів: держави, бізнесу і населення з метою досягнення синергетичного ефекту в умовах розвитку циркулярної економіки.

Результати аналізу виконаного дослідження, яким властива наукова новизна, є підґрунтям для висновку, що вони відповідають вимогам щодо їхньої обґрунтованості та достовірності, є самостійною науковою роботою дисертанта, становлять як науковий, так і практичний інтерес. За рівнем наукової новизни результати виконаного дослідження відповідають рівню дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Винесені на захист положення наукової новизни розвивають і збагачують науковий доробок теорії і практики розвитку циркулярної економіки.

3. Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження

Практичне значення одержаних результатів підтверджують відповідні документи, додані до дисертації щодо впровадження науково-практичних рекомендацій автора у діяльність Миколаївської обласної військової адміністрації, Дорошівської сільської ради, Березанської селищної ради та Миколаївського національного аграрного університету:

- Миколаївської обласної військової адміністрації – пропозиції щодо розробки регіонального плану, який охоплює усі заходи, що належать до її компетенції у сфері поводження з відходами (довідка від 09.02.2023 р. № 54/1- 01.01-17);

- Дорошівської сільської ради – пропозиції щодо розробки Стратегії зеленої відбудови на засадах субсидіарності та базується на таких принципах як: задоволення потреб громадян і сприяння сталому розвитку громади; розвиток зеленої економіки; дотримання екологічних стандартів та європейських 21 екологічних інструментів планування; визначення ролі місцевого самоврядування; прозорість, залучення громадськості до прийняття рішень (довідка від 16.12.2022р. № 1303/3);

- Березанської селищної ради – пропозиції щодо створення при виконавчому комітеті «Зеленої ради» з метою забезпечення участі громадськості в процесі підготовки, прийняття та реалізації рішень щодо охорони навколошнього природного середовища міста (довідка від 01.03.2023р. № 307/02/01.03-27/18);
- Миколаївського національного аграрного університету – пропозиції щодо створення регіонального освітнього хабу при Миколаївському національному аграрному університеті, метою якого є: задоволення освітніх та професійних потреб населення; надання консультаційних послуг органам місцевого самоврядування щодо формування управлінських систем для гарантування соціально-економічної безпеки громад. Рекомендована до використання в освітньому процесі для підвищення кваліфікації представників місцевого самоврядування навчальна програма «Управління відходами».

4. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Решетілова Г.О. висвітлено у 15 наукових працях, серед яких 5 статей надруковано у виданнях, які включені до переліку наукових фахових видань України, 5 статей - у міжнародних наукових періодичних виданнях, які включено до наукометричної бази Scopus і 5 праць апробаційного характеру. Відповідно до п.8 Постанови КМУ № 44 від 12 січня 2022 року, враховано 14 публікацій.

В опублікованих працях належним чином відображені результати дослідження, що відповідає вимогам пп. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

У спільних наукових публікаціях автора враховано лише ту частину, яка належить йому особисто та не стосується наукових і практичних результатів, які отримані іншими співавторами.

Апробація результатів дисертаційної роботи на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях є достатньою.

5. Відсутність порушення академічної добросесності

Проведеним ретельним вивченням дисертаційної роботи, а також опрацюванням наукових публікацій, у яких висвітлені основні результати дисертаційної роботи Решетілова Г.О. не встановлено порушень академічної добросесності. Представлена дисертаційна робота є самостійною й оригінальною працею. Теоретичні положення та розробки в межах дослідження, зокрема, ті, що характеризують його наукову новизну та практичне значення результатів, отримані автором особисто. Посилання на інформаційні та літературні джерела, що наводяться в дисертаційній роботі, оформлені належним чином.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. У таблиці 1.2. «Стимулюючі (активні) компоненти циркулярної економіки (С.41), серед стимулюючих (активних) компонентів автором виділено переосмислення бізнес-моделі, перешкодою реалізації якої є економічні стимули. Необхідно було б конкретизувати які саме стимули перешкоджають, та як вони впливають на розвиток циркулярної економіки.

2. На рис. 2.1. «Основні екологічні проблеми регіонів України» відображені чотири основних блоки таких проблем. Слід було б відобразити взаємозв'язки між елементами таких об'єктів, зважаючи на їх сутнісні складові.

3. У п. 2.1 «Економіко-екологічні аспекти розвитку регіонів України» (С.82) дисертаційної роботи автором визначено заходи щодо забезпечення прискорення впровадження циркулярної економіки, серед яких – удосконалення логістики щодо поводження із побутовими відходами на національному та регіональному рівнях. Уточнення потребує питання побудови логістичних ланцюгів та побудови системи логістичного управління, що стимулюватиме впровадження циркулярної економіки.

4. Потребує деталізації, в частині обґрунтування механізму реалізації, пропозиція автора щодо створення на регіональному рівні прототипу, функціонуючої в Німеччині Ініціативи циклічної економіки Німеччини (CEID), яка допоможе Україні успішно реалізувати принципи циркулярної економіки (С.107).

5. Автором у п.3.3. дисертаційного дослідження обґрунтовано доцільність запровадження, орієнтири та переваги екологічного страхування у системі розвитку циркулярної економіки, проте доцільно було б більш розгорнуто представити проблеми екологізації та екологічного страхування також у першому розділі роботи, що посилило б в її теоретичній базис.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Решетілова Г.О. виконано на належному фаховому рівні, його зміст повністю розкриває тему та відповідає профілю спеціальності 051 – Економіка. Дисертаційна робота має традиційну структуру: анотація, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження. Дисертаційну роботу оформлено відповідно до вимог наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 №40 зі змінами від 31.05.2019 р. Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Решетілова Г. О. «Розвиток циркулярної економіки регіону» є завершеною оригінальною науковою працею, виконаною в науковому стилі, яка має теоретичну та практичну цінність. В роботі вирішено актуальне наукове завдання – дослідження та комплексного вирішення теоретико-методичних питань та обґрунтування практичних рекомендацій щодо розвитку циркулярної економіки регіону.

За об'єктом та предметом дослідження дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 – Економіка (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки). Дисертаційна робота написана на актуальну тему і достатньо повно відображає сутність нового вирішення сформульованого наукового завдання.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності. Наукові пропозиції дисертанта є обґрунтованими, логічно та зрозуміло викладеними, теоретично та практично апробованими. Результати дисертаційної роботи доповідались автором і обговорювались на науково-практичних конференціях і відображені в наукових публікаціях. В цілому за своєю архітектонікою, змістом, наповненням та оформленням дисертаційна робота на тему «Розвиток циркулярної економіки регіону» відповідає вимогам пп. 5, 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Решетілов Георгій Олександрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
директор Вінницького навчально-наукового
інституту економіки
Західноукраїнського національного
університету
Міністерства освіти і науки України

Борис ПОГРИЩУК

